

RAHELA JURKOVIĆ

Integracija

azilanata

u hrvatsko

društvo

kulturnoantropološka studija

 ASESOR

Rahela Jurković
Integracija azilanata u hrvatsko društvo: kulturnoantropološka studija

Recenzentice:

dr. sc. Jadranka Grbić
dr. sc. Marijeta Rajković Iveta

Lektorica i korektorica:

Iva Klobučar Srbić

Lektor i korektor engleskog sažetka:

Mark Davies

Nakladnik:

Asesor, Zagreb

Priprema i tisak:

Tiskara Rotim i Market

Dizajn naslovnice:

Nikola Market

Slika na koricama:

Rahela Jurković, *Izbjeglištvo*, 2016.

© Rahela Jurković i Asesor, Zagreb

ISBN 978-953-48711-1-9

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 001090614.

Zagreb, 2021.

SAŽETAK: INTEGRACIJA AZILANATA U HRVATSKO DRUŠTVO

Knjiga predstavlja rezultate kvalitativnih istraživanja integracije osoba koje su u Hrvatskoj dobile azil jer su izbjegle iz svojih zemalja zbog ratnih, političkih ili drugih, životno ugrožavajućih, razloga. Cilj istraživanja bio je provesti sustavnu kulturnoantropološku studiju integracije u hrvatsko društvo onih osoba čija se integracija, za razliku od imigranata općenito, i u europskom kontekstu općenito premalo istraživala (usp. Wauters i Lambrecht 2008, Stewart i Mulvey, 2014). Knjiga je ujedno i odgovor na ono što mi se potvrđivalo tijekom provođenja četverogodišnjega istraživanja: previše je bilo *Drugih*, uglavnom predstavnika lokalnoga stanovništva, koji su govorili o tome kako jest izbjeglicama, što oni trebaju, žele..., a premalo su se čuli njihovi vlastiti glasovi i njihova mišljenja i iskustva integracije u hrvatsko društvo. Stoga sam u ovoj studiji upravo htjela dati prostora pričama samih azilanata. Takvih je osoba sve više i može se očekivati da će njihov broj rasti. Od 2006. do kraja ožujka 2019. godine¹ Republika Hrvatska odobrila je međunarodnu zaštitu za 767 osoba, od kojih je njih 626 dobilo azil, a 141 supsidijarnu zaštitu. Najviše zaštita odobreno je u 2018. godini – za 265 osoba (165 muškaraca i 100 žena). Broj odobrenih zaštita godinama je rastao pa je tako, usporedbe radi, 2006. godine azil odobren samo jednoj osobi. U razdoblju od sljedećih sedam godina, od 2006. do 2012. godine, međunarodnu zaštitu su dobile ukupno 82 osobe. Godine 2013. međunarodna zaštita odobrena je za 24 osobe, 2014. godine za 25, 2015. godine za 43 osobe, dok je od 2016. godišnji broj dodijeljenih zaštita značajno počeo rasti: u 2016. godini zaštitu je dobilo 100 osoba, 2017. godine 211 osoba te 2018. godine spomenutih 265 osoba. Od ukupno 767 osoba

¹ U trenutku dovršenja rukopisa knjige, zadnji službeni podaci o broju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita odnosili su se na razdoblje koje je završavalo s 31. ožujkom 2019. g.

koje su od 2006. do kraja ožujka 2019. godine dobile međunarodnu zaštitu u Republici Hrvatskoj, 515 je muškaraca i 252 žene.

Temeljni istraživački pristup bile su kulturnoantropološke kvalitativne metode, s naglaskom na etnografiju pojedinačnog, kojom sam nastojala izbjeći generaliziranja kao potencijalni jezik moći, kako je utvrdila Abu-Lughod (1991), i jezik onih koji stoje sa strane i izvan onoga što opisuju. Kao kulturna antropologinja, takvu poziciju nisam htjela zauzeti. Etnografijom pojedinačnog, s kojom sam kombinirala i elemente autoetnografije, nastojala sam dobiti dublje i jasnije uvide u ono što su mi bili ciljevi istraživanja: saznati što za osobe koje su dobile azil u Hrvatskoj znači integracija u hrvatsko društvo, koja su njihova iskustva integracije, kako se hrvatski zakoni koji se odnose na integraciju provode u praksi, te kako pojedine organizacije i institucije sudjeluju u procesima integracije. Istraživačkim metodama koje sam koristila: sudioničkim promatranjem, polustrukturiranim i otvorenim intervjuima, kao i dugotrajnim bivanjem na terenu, došla sam do sljedećih zaključaka.

Svi kazivači, osobe koje su dobile azil u Hrvatskoj, prije dolaska u Hrvatsku prošli su više ili manje teška i traumatična životna iskustva, o kojima su neki imali potrebu govoriti, a drugi nisu željeli ni govoriti niti ih se prisjećati. Osim toga, prije dobivanja azila svi su proveli od mjesec pa do godine i više dana u prihvatilištu za tražitelje azila gdje im je život uglavnom bio sveden na čekanje, spavanje, jedenje te, za neke, i sudjelovanje u aktivnostima zajedno s drugim tražiteljima azila ili u lokalnoj zajednici (pohađanje srednje škole kao pripreme za eventualni upis u nju). Glavni zakonski i drugi službeni dokumenti ne odražavaju svjesnost o prethodnim traumatičnim iskustvima osoba od kojih se očekuje integracija u društvo, kao niti o različitim kulturnim, društvenim, vjerskim, obrazovnim, političkim i drugim znanjima i iskustvima koja su sa sobom donijele te osobe i koja mogu biti i jesu potpuno drugačija od onih koja su ih dočekala u hrvatskom društvu. Kako je kazivač iz Sirije, misleći na integraciju, rekao: „To je teško, ne možeš zaboraviti svoju *staru* kulturu, svoja *prava* vjerovanja“. U hrvatskoj se zakonskoj regulativi nije ni odražavala svjesnost da integracija za osobu počinje trenutkom kada ona dođe u Hrvatsku i postane tražitelj azila, a ne od onog trenutka kada dobije azil. Iskustva nekih od kazivača govorila su i o tome da su druge zemlje, na primjer Italija, bile

svjesne te činjenice i omogućavale organizirano i stručno učenje jezika za osobe koje su bile tražitelji azila, u vremenu dok su one čekale na azil.

Kazivači prije svog, uglavnom slučajnog i neplaniranog, dolaska u Hrvatsku o njoj skoro ništa nisu znali, eventualno su čuli za Hrvatsku u kontekstu nogometa i pojedinih nogometaša. Neki su svjedočili i o netrpeljivosti dijela hrvatskoga društva prema strancima, posebno izbjeglicama: „Ako im kažeš da si izbjeglica, čak se ne žele ni rukovati s tobom“, a drugi o rasizmu u društvu: „P* materinu crnac, što tražiš ovdje, marš!“. Iako drugi kazivači nisu tako izričito iskazivali primjere neprihvatanja azilantata i *Drugih*, mnogi neformalni razgovori koje sam tijekom istraživanja vodila s raznim osobama potvrdili su da prikazana stajališta nisu iznimke, već prisutna ponašanja pojedinaca ili grupa u hrvatskom društvu. Čak će i policijski službenici zaustaviti crnca koji samo prolazi ulicom grada, ne pokazujući nikakve znakove problematičnoga ponašanja i tražiti od njega identifikacijski dokument, što bijelcu najvjerojatnije ne bi učinili.

Provođenje istraživanja kroz dulje razdoblje (četiri godine) pokazalo se bitnim za uočavanje promjena koje se događaju u životima pojedinih azilantata, ali i promjena njihovih stavova o tome kakav je život azilantata u Hrvatskoj, a kakav je u drugim zemljama Europske unije. Tako su tijekom vremena pojedine osobe prolazile faze od teškoga življenja i depresivnih razmišljanja do osjećanja da su „sada sretni“ te su se tijekom vremena mijenjali njihovi stavovi o odlasku u druge zemlje Europske unije jer bi im tamo život bio lakši. Neki od njih su i otišli u druge europske zemlje, a poneki su se i vratili natrag u Hrvatsku, nakon što su uvidjeli da s dokumentima azilanta dobivenim u Hrvatskoj nije bilo lako odnosno moguće naći posao koji ne bi bio rad u sivoj ekonomiji.

Pojedini kazivači željeli su sudjelovati u tome da se svijest o izbjeglicama i predstavnicima drugih kultura u društvu proširi te su stoga sami pokrenuli nova društva ili kreirali nove aktivnosti, kao na primjer Društvo Afrikanaca u Hrvatskoj i aktivnosti predstavljanja Afrike djeci u školama. Interakcija s djecom, kroz edukativne priče o Africi, smijeh, glazbu i ples, pokazala se tako kao jedno od najučinkovitijih sredstava u razbijanju predrasuda i stereotipa o *Drugima* te time utjecala na shvaćanje da je integracija azilantata ne samo međunarodna obaveza Hrvatske, već i obostrano koristan proces u kojem su svi uključeni na dobitku.

Nekim azilantima (na primjer sirijskim supružnicima) integracija je bila pojam koji nisu voljeli jer ih je ona podsjećala na to da su izbjeglice, što je za većinu kazivača općenito bio identitet koji su teško prihvaćali. Stoga je istraživanje pokazalo i da se izbjeglice ne žele uvijek promatrati kao posebna kategorija, tražitelji azila ili azilanti, te da žele da ih se prihvaća samo kao ljudska bića. Jedan od kazivača izrazio je to na sljedeći način:

„Želim da me gledaju kao bilo kojega drugog hrvatskog građanina koji ovdje živi, koji prolazi kroz iste muke kao i drugi ljudi; želim govoriti o onome što se događa u Hrvatskoj, a ne više o traženju azila“.

Prema izjavama kazivača, svi su oni htjeli sudjelovati u društvu na način da rade, a pronalazak posla koji bi im omogućavao pokrivanje svih osnovnih životnih potreba pokazalo se kao sljedeće problematično područje integracije. Ipak, svi su kazivači pronalazili, prije ili kasnije, poslove, dakle nisu bili „na teret državi“ kako se često, posebno u internetskim komentarima medijskih natpisa o njima, generaliziralo. U pronalasku posla najviše su im pomogle nevladine organizacije i pojedinci, iz tih organizacija ili izvan njih. Nitko od mojih kazivača nije našao posao preko Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, iako su svi, dok su bili u statusu nezaposlenih, bili tamo prijavljeni.

Od organizacija i kolektiva koji su sudjelovali u integraciji azilanata kao neka vrsta posrednika između njih i državnih institucija, pokazalo se da neke pomažu nekima pa se može zaključiti da su svi oni korisni u integraciji, iako su neki kazivači bili izrazito kritični prema njima. Nevladine i međunarodne organizacije koje su kazivači najčešće spominjali da im pomažu, posebno u traženju posla, bile su (prema abecednome redu): Are You Syrious?, Centar za mirovne studije, Hrvatski Crveni križ, Rehabilitacijski centar za stres i traumu Zagreb. Iz toga se može zaključiti da su takve organizacije odrađivale onaj dio posla koji državni službenici nisu uspijevali obaviti. Međutim, iz kazivanja mojih sugovornika uočava se da organiziranu kontinuiranu stručnu poduku hrvatskoga jezika niti jedna od organizacija nije nudila na zadovoljavajući način te su oni takvu pomoć očekivali da će im pružiti vladine institucije. Neki od kazivača, pozivajući se na iskustva u drugim državama, naveli su da bi organizacijâ koje pomažu izbjeglicama i azilantima trebalo biti više, odnosno da bi više ljudi trebalo biti zaposleno u njima. Tada oni ne bi ovisili o slobodnom vremenu volontera koje su

te organizacije u Hrvatskoj najčešće angažirale. Istraživanje je pokazalo i da je u organizacijama koje su služile kao podrška u integraciji (posebno u onima koje su za to dobivale novac iz državnoga ili europskoga proračuna ili iz sredstava međunarodnih organizacija) bilo nužno osigurati individualni pristup azilantima. Kada bi tako postupale, bilo bi jasnije, na primjer, zašto su zvali određeni broj osoba da dođu na pohađanje tečaja jezika, a na kraju se na tečaj upisalo manje osoba od onih pozvanih. Naime, kako su neki od mojih kazivača utvrdili, iako pozvani na tečaj jezika, u konačnici ga nisu mogli pohađati jer su im naknadno rekli da tečaj nije bio namijenjen njima, već samo „novim“ azilantima. Stoga je istraživanje pokazalo i nužnost provođenja stvarnoga (a ne samo deklariranoga) individualnog pristupa osobama pod međunarodnom zaštitom, što bi bilo moguće uz, već spomenutu, plaćenu i kontinuiranu angažiranost osoba koje u organizacijama i institucijama rade na integraciji azilanata u hrvatsko društvo. Izrazita i oštra kritičnost nekih kazivača o nevladinim organizacijama koje rade s izbjeglicama (a koje se financiraju sredstvima građana i poreznih *obveznika*), kao i prikazani postupci nekih od tih organizacija, upućuje i na potrebu posebnoga istraživanja koje bi dubinski istražilo ovu problematiku.

Na osnovi dugotrajnosti bivanja na terenu, zaključak je i da je integracija dinamičan proces koji se tijekom vremena mijenja ne samo na razini pojedinca, već i na razini kolektiva pa je onda tako istraživanje u svojim vremenskim odmacima pokazalo istoga kazivača koji je prvo bio skeptičan o zadruzi s kojom je u prvo vrijeme povremeno surađivao, pa se potom zaposlio u njoj na pripremi hrane i bio relativno zadovoljan svojim poslom, da bi do kraja istraživanja taj kolektiv prestao zapošljavati, tj. ugasio aktivnosti koje su donosile zaradu.

Ukoliko usporedimo teorijske okvire i dimenzije integracije (usp. Penninx i Garcés-Mascareñas 2016a, Ager i Strang 2004 i 2008) s iskustvima kazivača, može se reći da je svako identificirano područje integracije u Hrvatskoj pokazalo nedostatke u sustavu provedbe i u konačnici loše utjecalo na život azilanata u Hrvatskoj, stavljajući ih u poziciju marginalizacije i siromaštva. Teško su se zapošljavali, teško nalazili smještaj, pristup obrazovanju im je bio omogućen samo na područjima osposobljavanja za niskokvalificirane poslove, a o pristupu na fakultete nisu niti pomišljali. Jedan je od kazivača rekao da je glavni problem u integraciji bio taj da „nas

vlada ne vidi“, objašnjavajući to time što nisu imali priliku dovoljno sati učiti hrvatski jezik, niti su mogli nastaviti školovanje na fakultetima jer ministarstvo zaduženo za obrazovanje „umjesto da olakša, otežava stvari“. U zdravstvenom sustavu nailazili su na probleme i ovisili o dobroj volji pojedinaca ili nekih organizacija da im pomognu doći do doktora koji bi ih primio ili u rješavanju „papirologije“ do koje ne bi ni dolazilo da sustav funkcionira, a zakoni se provode. To je dovelo do toga da su neki od azilanta mislili i da nisu imali pravo na zdravstvenu skrb jednako kao i svaki drugi hrvatski građanin. O indiferentnosti birokracije (usp. Herzfeld 1992) kada „postupaju“ s azilantima najbolje govore dva svjedočenja kazivača:

„Nekome tko ima bolove, koji je jako bolestan i treba mu hitno pomoć, kažeš da dođe sljedeći tjedan? Dakle, može umrijeti, a tebe nije briga za strance?... Prvo se treba pobrinuti o bolesnom, a procedure poslije dolaze... Doktoricu nije bilo briga za nas... netko može umrijeti zbog previše procedura“;

„Da radim u socijalnoj službi i da mi dođe netko tko je došao izvana, za koga znam da nema posao, ne poznaje jezik, a ovdje je, treba jesti, spavati... i donio je cijeli dosje kako bi dobio pomoć, ne bih gubio njegovo vrijeme dva ili tri mjeseca. Za mene, to nije ljudski“.

Nadalje, područja društvenih veza važnih za integraciju (Ager i Strang 2004, 2008) u Hrvatskoj samo su djelomično funkcionirala: teško je bilo govoriti o vezama unutar etničke zajednice jer je bilo jako malo pripadnika pojedinih etničkih grupa kojima pripadaju azilanti u Hrvatskoj, a društveni mostovi ili veze s članovima lokalne zajednice funkcionirali su manje ili više uspješno. Stajališta kazivača o tome kretala su se od toga da su nevladine organizacije koje su sudjelovale u integraciji upravo u funkciji društvenih mostova „samo jele novac“, dobro živjele, vozile dobre automobile, a azilante su smatrale proizvodima; preko toga da su mnoge organizacije pomagale azilantima, no „kako to rade? Odete tamo i kažu vam: trebate otići tamo i tamo. Ponekad vam pomognu, ali jedna osoba [koja obično radi u takvoj organizaciji, op.a.] nije dovoljna“; do stajališta jednoga od kazivača koji je izjavio da je sve dobre ljude koje zna upoznao isključivo preko jedne takve organizacije. Međutim, društveni mostovi stvoreni između kazivača i pojedinaca u hrvatskom društvu (interakcijska dimenzija integracije) pokazali su se ključnima za integraciju. S druge strane, društvene

povezanosti s institucijama i službama državne i lokalne vlasti kretale su se uglavnom u okvirima savladavanja opisanih administrativnih barijera.

Faktori koji bi trebali pomoći u integraciji (facilitatori prema Ager i Strang, 2004) - jezik i znanje o kulturi te sigurnost i stabilnost - nisu funkcionirali, počevši već od one razine koja bi trebala biti prva u provedbi tih elemenata integracije: učenje jezika i kulture nije bilo osigurano ili je bilo osigurano u nedovoljnom broju sati i nije bilo prilagođeno potrebama azilanta, dok se ponekad stabilnost i sigurnost nisu osiguravale ni na razini države koja je odobrila azilantima međunarodnu zaštitu. Na primjer, policajci na granici u zračnoj luci nisu bili upoznati s postojanjem putovnice azilanta odnosno izbjeglice: „Možda misle da samo Hrvati imaju pravo na hrvatsku putovnicu“, ponašajući se pri tome kao birokrati koji si pripisuju moć prihvaćanja građana unutar nacionalne predodžbe koju su po osobnom nahodaženju stvorili (usp. Herzfeld 1992:108). Od preostalih faktora integracije prema Ager i Strang (2004, 2008), prava koja su azilanti imali pokazala su se većim dijelom kao prava koja su te osobe imale samo „na papiru“, a provedba im je bila porozna, dok je državljanstvo za sve moje kazivače uglavnom bilo nešto o čemu (još uvijek) nisu razmišljali.

Od onih dimenzija integracije koje različiti autori navode (Esser 2001, Heckmann i Schnapper 2003 prema Penninx i Garcés-Mascareñas 2016a), a koja se ne preklapaju s već gore navedenim područjima integracije, identifikacijska dimenzija integracije je nešto što se, prema iskazima kazivača, kretalo od potpune nemogućnosti identificiranja s društvom u koje bi se trebali integrirati, izraženo kroz stavove da se mora otići iz „ove“ zemlje jer u njoj nema posla, preko nemogućnosti prihvaćanja pozicije izbjeglice i stranca u društvu: „Gledate u mene kao da sam strana osoba, strana kultura, strano ljudsko biće“, do stajališta da je život sada tu i da se treba integrirati jer „ti živiš tu, to je novi život“.

Interakcijska dimenzija integracije (ibid.) pokazala se ključnom na razini stvaranja društvenih mostova s lokalnim stanovništvom i to s pojedincima koji su kazivačima postali prijatelji ili s poznanicima i pojedincima koji su im bili spremni pomoći. Važnost interakcije s lokalnim stanovništvom pokazala se ključnom i za promjenu stava osoba pod međunarodnom zaštitom o lokalnom stanovništvu, među kojim osim „mrzitelja *Drugih*“ ima i dobrih ljudi. Kod pojedinih kazivača upravo takvi pojedinci, koji nisu

nužno vezani ni uz državne službe niti uz nevladine organizacije koje pomažu u integraciji, imali su ključnu ulogu u olakšavanju njihova života u Hrvatskoj. Na primjer, jedan se kazivač mogao osloniti na suigrače kriketa više nego na bilo koju instituciju ili organizaciju, a drugoga je kazivača poznati hrvatski general zaposlio jer je iz medija saznao da mu je potreban posao. Interakcijska dimenzija bila je, nadalje, nekima ključna i za brže pronalaženje odgovarajućega smještaja te za pronalaženje adekvatnoga posla.

Istraživanje je ukazalo i na međusobne utjecaje pojedinih područja integracije, suprotno tvrdnji Ager i Strang (2004) o nepostojanju hijerarhije važnosti područja važnih za integraciju. Naime, uspostavljene ili neuspostavljene društvene veze (mostovi) s članovima lokalne zajednice utjecali su na područja njihove integracije koja su se odnosila na smještaj, zapošljavanje i obrazovanje.

Pokazalo se i to da možemo govoriti o egzistencijalnoj dimenziji integracije u hrvatsko društvo, a nju čini poznavanje hrvatskoga jezika i pronalazak posla koji će biti dovoljno plaćen da pokriva elementarne životne potrebe i troškove azilanata, kao što su najam stana, režije za stan i troškovi života pojedinca ili obitelji. Takvu egzistencijalnu dimenziju drugi teoretičari ne spominju, što objašnjavam činjenicom da su provodili istraživanja u zapadnoeuropskim zemljama koje imaju viši životni standard od Hrvatske. To su i zemlje koje su izbjeglicama omogućivale početnih 300 odnosno 600 sati učenja jezika i kulture (usp. De Vroome i Van Tubergen 2010, Valenta i Bunar 2010), za razliku od Hrvatske koja je u vrijeme provođenja istraživanja azilantima nudila početnih, povremeno organiziranih, 70 sati učenja hrvatskoga jezika. Upravo ta egzistencijalna dimenzija, kao izvorište ključnih problema na razini pojedinca i njegove integracije, kao azilanta, u hrvatsko društvo, otvara i sljedeće pitanje: Zašto se u Hrvatsku primaju izbjeglice kroz europski program premještanja i preseljenja kada je upitno kako će te osobe moći ostati u Hrvatskoj nakon što im istekne pravo na dvije godine smještaja koji se plaća iz državnoga proračuna? Zamislite da ste dvije godine života smješteni u jednoj zemlji i od vas se očekuje integracija, a već i prije no što je isteklo pola toga vremena nije vam jasno kako ćete sebi samome, a kamoli svojoj obitelji, osigurati egzistenciju u toj zemlji nakon što se okonča njezino dobročinstvo u obliku dvije godine besplatnoga smještaja. Egzistencijalnu dimenziju integracije stoga smatram ne samo osnovnom dimenzijom, već i temeljnim pitanjem integracije

izbjeglica u Hrvatskoj, u vremenu prvih godina članstva Republike Hrvatske u Europskoj uniji. Kazivanja azilanata time su važnija jer odražavaju i sliku hrvatskoga društva u istraživanom razdoblju, u skladu s onim što su Marcus i Fischer (2003: 35-36) utvrdili kao znanstveni prinos moderne antropologije: etnografski istraživački proces i njegova dva opravdanja. Prvo je opravdanje zahvaćanje kulturne raznolikosti, a drugo kulturna kritika nas samih. Hrvatska je, u vrijeme provođenja istraživanja, bila obilježena sljedećim društveno-gospodarskim događanjima. Nakon ulaska zemlje u Europsku uniju 2013. ubrzo je uslijedilo emigriranje hrvatskoga stanovništva², budući da više nije bilo prepreka, u obliku radnih dozvola, za zapošljavanje hrvatskih državljana u drugim zemljama Unije. Hrvatsko zakonodavstvo se, kako je pokazala istražena studija integracije, nije provodilo u cijelosti ili je provođenje ovisilo o političkom kontekstu, a odgovornost institucija u određenim slučajevima skoro pa nije postojala. Naime, kako bi se drugačije mogla objasniti činjenica da je Stalno povjerenstvo za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo još 2014. godine utvrdilo da je Ministarstvo zdravstva „dužno žurno izraditi detaljne upute“ kako će zdravstvene ustanove uvoditi osobe pod međunarodnom zaštitom u informacijski sustav, a prema izjavama kazivača (2017. i 2019. godine) to se ni do tada nije bilo ostvarilo, tj. azilanti su imali i dalje problema u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu koja im je zakonski pripadala? Sudeći prema kazivanjima mojih sugovornika, hrvatsko društvo je u razdoblju provođenja istraživanja obilježavala i netrpeljivost prema *Drugima*, koja se iskazivala u obliku rasističkih verbalnih napada koje su neki kazivači doživljavali. Razdoblje obuhvaćeno istraživanjem (2015–2019) obilježeno je i općenito lošim društveno-gospodarskim stanjem u zemlji u kojoj je teško bilo naći posao za plaću koja bi pokrivala elementarne životne potrebe, posebno onih koji u Hrvatskoj nemaju vlastiti prostor za stanovanje već ga moraju unajmljivati. Kazivačima je bilo i neshvatljivo zašto Hrvati ne razumiju da oni žele živjeti u Hrvatskoj, a susretali su se i s predrasudama

² Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku (www.dzs.hr), u 2016. iz Republike Hrvatske je 36 436 osoba odselilo u inozemstvo, a broj osoba koje su se iz inozemstva doselile u Hrvatsku iznosio je 13 985. Godine 2017. odseljenih iz Hrvatske u inozemstvo bilo je 47 352, a doseljenih iz inozemstva u Hrvatsku 15 553. No, istraživanja pokazuju da je broj odseljenih u stvarnosti puno veći jer se statistički podaci odnose samo na one koji prijave promjenu prebivališta u MUP-u, što mnogi koji se sele iz Hrvatske radi posla ne čine (usp. Rajković Iveta i Horvatin 2017).

i neznanjem čak i obrazovanih osoba o zemljama Bliskoga istoka i Afrike (npr. da su ljudi iz Sirije osobe bez iskustva koje dolaze iz „trećeg svijeta“, ili predrasudama da su sve afričke zemlje i svi Afrikanci siromašni te da ljudi u Africi žive zajedno s majmunima ili slonovima). Pokazalo se i da je Grčka, na primjer, zemlja koja se u stranim medijima najčešće ocjenjivala kao zemlja u velikim gospodarskim problemima (usp. Hope 2017), nudila više poslovnih prilika i mogućnosti za izbjeglice, te da je, za kazivače, Hrvatska u samo jednoj stvari bila bolja od Grčke: dala im je međunarodnu zaštitu. No ta zaštita postala je upitno korisna kada osoba nije mogla naći posao, a taj *papir* azilanta izvan Hrvatske, u zemljama Europske unije, bio je ekvivalent samo propusnici za putovanje, ne i radnoj dozvoli.

Istraživanje je otvorilo i mnoga pitanja na koja bi neka druga i daljnja istraživanja trebala odgovoriti. Neka od njih su: Kako pristupiti ženama koje su odbijale intervjuje na temu integracije i kako se one integriraju u društvo? Kako teče integracija osoba koje ne poznaju ni hrvatski ni engleski niti bilo koji drugi jezik na kojemu bi se mogli sporazumijevati s domaćim stanovništvom? Kako se djeca integriraju u društvo i koji je njihov utjecaj, budući da brzo uče jezik, na integraciju svojih obitelji u hrvatsko društvo? Kako se integracija provodi u drugim hrvatskim gradovima i sredinama, gdje se u posljednje vrijeme sve češće smještaju ili se planira smjestiti azilanti? I tako dalje. Uspoređujući dosadašnja provedena europska empirijska istraživanja s ovom studijom, osim dolaženja do sličnih rezultata (na primjer, integracija kao proces učenja kako prihvatiti novo društvo i kako u njemu biti prihvaćen, usp. Mestheneos i Ioannidi, 2002) i naslućivanja rezultata do kojih bi istraživanja u Hrvatskoj u skoroj budućnosti mogla dovesti (na primjer, azilanti kao jeftina radna snaga, usp. Pajnik, 2012), može se zaključiti da je nužna povezanost istraživača iz raznih društvenih i humanističkih disciplina, ne samo unutar Hrvatske, već i na europskoj razini, na daljnjim istraživanjima integracije azilanata u društvo i pojedinih aspekata te integracije, u cilju vraćanja Europe, tj. zemalja članica Europske unije, općim vrijednostima na kojima je ta Unija nastala: „nepovredivim i neotudivim pravima ljudskog bića, slobode, demokracije, jednakosti i vladavine prava“ (usp. Ugovor o Europskoj uniji i Ugovor o funkcioniranju Europske unije, 2010). Ne zaboravljajući pritom, parafrazirajući jednoga od intervjuiranih tražitelja azila, da smo svi mi (a ne samo neki) ljudska bića.

SADRŽAJ

PREDGOVOR I ZAHVALE	5
UVOD	7
O azilantima, izbjeglištvu i kulturnoj antropologiji.....	7
Korišteni termini i struktura knjige	13
CILJEVI, IZVORI I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	15
ZAKON, INSTITUCIONALNA INFRASTRUKTURA I ETNOGRAFIJE OSTVARIVANJA PRAVA AZILANATA	29
Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti	29
Institucionalna infrastruktura za provedbu integracije	36
Organizacije koje rade na integraciji azilanata u Hrvatskoj	50
Etnografije ostvarivanja prava izbjeglica	70
Analiza provedbe zakona	81
INTEGRACIJA: TEORIJSKE POSTAVKE I NJEZINO ZNAČENJE ZA AZILANTE	87
ISKUSTVA INTEGRACIJE AZILANATA U HRVATSKO DRUŠTVO	103
Uvod	103
Razlozi i načini dolaska u Hrvatsku	104
Boravak u prihvatilištima za tražitelje azila	111

Dobivanje azila i ostvarivanja prava koja azilanti imaju u Hrvatskoj.....	114
„Ako nemaš prijatelja, ovdje možeš umrijeti“	115
Prvi predsjednik Društva Afrikanaca u Hrvatskoj.....	125
Somalci u Zagrebu	130
Sirijska obitelj	140
Azilant u Prihvatilištu za beskućnike	152
Iz Afganistana, preko Austrije, do azila u Hrvatskoj	157
Sirijci u Zadru	171
Ostvarivanje prava azilanata: komparativna analiza proživljenih iskustava	187
ZAKLJUČAK.....	193
LITERATURA.....	203
BOOK SUMMARY: INTEGRATION OF REFUGEES INTO CROATIAN SOCIETY	213
SAŽETAK: INTEGRACIJA AZILANATA U HRVATSKO DRUŠTVO.....	225
BIOGRAFIJA AUTORICE.....	235

„Uvijek se sjećate i nedostaje vam ono što ste imali kod kuće: djetinjstvo, rođaci, obitelj; to je kao da ste umrli i rodili se ponovo, ali kao odrasli koji imaju sjećanja. [...] To je teško, ne možeš zaboraviti svoju *staru* kulturu, svoja prava vjerovanja. [...] OK, ljudi s nama komuniciraju i ne spominju da smo izbjeglice, ali svaki put kada misliš o sebi osjećaš se kao stranac i nikad nećeš biti kao građanin... Ne kažete mi kada gledate u mene da sam izbjeglica, ali ja jesam izbjeglica, ja sam stranac... Gledate u mene kao da sam strana osoba, strana kultura, strano ljudsko biće“.

Citat iz knjige

Knjiga je iznimno relevantna budući da je suvremeno useljavanje izbjeglica i tražitelja azila u države Europske unije, pa tako i Hrvatsku, danas jedno od ključnih društvenih pitanja, posebno kada je riječ o njihovoj integraciji. Djelo je prvo sustavno istraživanje integracije osoba pod međunarodnom zaštitom u hrvatsko društvo. Osim po temi, aktualno je i recentno po teorijskim i metodološkim pristupima. Temeljena na empirijskim kulturnoantropološkim kvalitativnim istraživanjima, knjiga predstavlja izuzetan doprinos, ne samo etnologiji i kulturnoj antropologiji već i brojnim srodnim društveno-humanističkim znanostima te doprinosi novorastućem korpusu istraživanja iz područja izbjegličkih, migracijskih i integracijskih studija.

Jadranka Grbić

Na temelju intervjua i uvida u proživljena iskustva, knjiga donosi detaljan uvid kako se azilanti integriraju u hrvatsko društvo, kako se zakoni koji se odnose na integraciju provode u praksi, te kako pojedine organizacije ili kolektivi sudjeluju u procesima integracije. Djelo donosi nove znanstvene spoznaje u pogledu teorijskog i metodološkog doprinosa, a posebice empirijskih saznanja. Iako je ova tema sve zastupljenija u europskim znanstvenim krugovima, nema dovoljno radova koji je sustavno obrađuju na prostoru jugoistočne Europe, a posebice Republike Hrvatske.

Marijeta Rajković Iveta

ISBN 978-953-48711-1-9

9 789534 871119